

Vaskiopettajien kokemuksia 5–7-vuotiaiden lasten alkeisopetusmateriaalista

Heikki Sillanpää

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Kulttuuriala
Musiikkipedagogi (AMK)

Tekijä(t) Sillanpää, Heikki	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2020
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Vaskiopettajien kokemuksia 5–7-vuotiaiden lasten alkeisopetusmateriaalista		
Tutkinto-ohjelma Musiikin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Katri-Helena Rautiainen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työni tarkoituksena oli tarkastella 5–7-vuotiaana aloittavien vaskisoittajien opetuksessa käytettyjä oppikirjoja, sekä opettajien kokemuksia niiden sisältöjen vahvuuksista ja mahdollisista puutteista. Tavoitteena oli myös kartoittaa mahdollisuuksia tulevien oppikirjajulkaisujen suunnitteluun niin, että ne täydentävät nykyisten oppikirjojen sisältöjä.</p> <p>Yleisesti käytettyjä oppikirjoja ja opettajien kokemuksia ko. kirjoista ja 5–7-vuotiaiden opetuksesta kartoitettiin vaskiopettajille lähetetyn kyselyn avulla. Lisäksi oppikirjojen sisältöjä tarkasteltiin tutkimalla kahta yleisimmin käytettyä oppikirjaa laadullisen sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Käytetyimmät oppikirjat kyselyn perusteella olivat Tanja Vienosen Torveillen tähtiin ja Torvisen pasuunavihko, sekä Janne Lindkvistin Ture Trumpet's första spelbok -sarjan kirjat eri vaskisoittimille. Kaikkiaan vaskiopettajat pitivät käyttämiensä oppikirjojen vahvuksina erityisesti niiden sisältämiä kappaleita, suurta riittävän helpon materiaalin määrää, sekä kirjojen selkeää ulkoasua. Lisämateriaalina opettajat olivat kirjojen ulkopuolelta kaivanneet lisää helppoa materiaalia, lasten toivekappaleita, sekä monipuolisia tekniikkaharjoituksia.</p> <p>Oppikirjat soveltuivat vaskiensoiton opettamiseen hyvin, mutta 5–7-vuotiaiden ikäryhmä huomioon ottaen niiden sisältö olisi voinut olla vielä paremmin kohdennettua. Toisaalta kirjat on tarkoitettu soveltuvaksi mahdollisimman monelle käyttäjälle laajemmallaakin ikähaaralla. Tulevissa oppikirjajulkaisuissa kannattaisi tutkimuksen aineiston perusteella panna kirjain mukana tulevaan komppilevyyn, sävellys- ja improvisointitehtäviin, yhteissoittomateriaaliin, sekä musiikillisiin peleihin ja leikkeihin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) alkeisopetus, vaskisoitin		

Author(s) Sillanpää, Heikki	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 33	Permission for web publication: x
Title of publication Brass instrument teachers' experiences with the elementary teaching material for 5-7-year-olds		
Degree programme Degree Programme in Music		
Supervisor(s) Rautiainen, Katri-Helena		
Assigned by		
Abstract <p>The objective of the study was to examine the textbooks used in the elementary teaching of 5-7-year-old brass instrument pupils, and brass instrument teachers' views on the strong and weaker contents of these books. The objective was also to map possibilities to design future textbook releases in a way that would complement the current textbooks.</p> <p>Commonly used textbooks and teachers' experiences with them were examined using a survey sent to brass instrument teachers. Furthermore, the contents of the textbooks were examined by examining two most commonly used textbooks by the means of qualitative content analysis.</p> <p>Based on the survey, the most widely used textbooks were Tanja Vienonen's Torveillen tähtiin and Torvisen pasuunavihko, and Janne Lindkvist's Ture Trumpets första spelbok. Altogether, the brass instrument teachers considered the strengths of their most commonly used textbooks to be good music pieces, a large amount of easy enough material and a clean layout of the book. As additional material for the books, the teachers had looked for easier material, songs that the children desired to play and diverse technical exercises.</p> <p>The textbooks were well suited for brass instrument teaching, but considering the age group of 5-7-year-olds, their contents could have been even better targeted. On the other hand, the books are intended for as many people as possible in a wider age range. In future textbooks, based on the material of the study, the focus should be on an accompaniment CD coming with the book, composition and improvisation exercises, material for small ensembles and musical games.</p>		
Keywords/tags (subjects) elementary teaching, brass instrument		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lapsen kehitys	4
2.1	5–7-vuotiaan yleinen kehitys	4
2.2	5–7-vuotiaan musiikillinen kehitys	5
3	Vaskiopetuksen työtavat	6
4	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	8
5	Tutkimuksen toteuttaminen	10
5.1	Tutkimuskohde ja lähestymistapa	10
5.2	Aineiston keruu	11
5.2.1	Kysely	11
5.2.2	Aineiston keruu oppikirjoista	12
5.3	Aineistoanalyysi	13
5.4	Eettiset ratkaisut	14
6	Tulokset	15
6.1	Aloitussoittimet ja niiden valintaan vaikuttavat tekijät	15
6.2	Yksilö- ja ryhmäopetus	16
6.3	Yleisimmät oppikirjat ja niiden vahvuudet	17
6.4	Oppikirjojen ulkopuolinen opetusmateriaali	20
6.5	Oppikirja-analyysi	21
6.5.1	Torvisen pasuunavihko	22
6.5.2	Ture Trumpet's första spelbok	23
7	Pohdinta	25
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	25
7.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	29

Lähteet	30
----------------------	-----------

Liitteet	32
-----------------------	-----------

Liite 1. Kysely vaskiopettajille	32
--	----

Kuviot

Kuvio 1. 5-7-vuotiaiden aloitussoittimet	15
--	----

Kuvio 2. Soittimen valintaan vaikuttaneet tekijät	16
---	----

Kuvio 3. Ryhmä- ja yksilöopetus	17
---------------------------------------	----

Kuvio 4. Käytetyimmät oppikirjat	18
--	----

Kuvio 5. Oppikirjojen vahvuudet	20
---------------------------------------	----

Kuvio 6. Oppikirjojen lisänä käytetty materiaali.....	21
---	----

1 Johdanto

Perinteisesti vaskisoitinten opetus on aloitettu suhteellisen myöhään verrattuna vaikkapa pianoon tai jousisoittimiin. Esimerkiksi Saarela (2006) viittaa opinnäytetyösää Petri Aarnion (2001) kandidaatin tutkielmaan, jossa mainitaan pasuunansoiton ideaaliksi aloittamiseksi 11–15 vuotta. Viime vuosien aikana trendi on kuitenkin kääntynyt siihen suuntaan, että myös vaskisoitinten soiton harrastaminen aloitetaan yhä nuorempana. Tämä luo uudenlaisia haasteita opettajille ja asettaa myös perinteisesti hyvänä pidettyjen oppikirjojen sisällön uudelleen arvioinnin kohteeksi. 11-vuotiaalle sopiva oppimateriaali ei välttämättä aja asiaansa sellaisenaan alle kouluikäisen opetuksessa. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, mitä oppikirjoja käytetään eniten vaskisoitinten alkeisopetuksessa, erityisesti alle kouluikäisten lasten opetuksessa niin yksilöopetuksessa, kuin ryhmätunneilla. Pyrin myös arvioimaan näitä oppikirjoja ja niiden sisällön soveltuvuutta alle kouluikäisten lasten opetukseen. Tavoitteenani on myös kartoittaa mahdollisia puutteita käytettyjen oppimateriaalien sisällöissä, jotta niiden paikkaamiseen voidaan tulevien oppimateriaalien tekemisessä kiinnittää erityistä huomiota.

Oppikirjojen sisältöä kartoittaessa on luontevaa tutkia nuorimpien vaskisoittajien opetusta laaja-alaisemminkin. Pyrin kartoittamaan tutkimuksessani myös vaskisoitinten opettajien kokemuksia käyttämästään materiaalista, sekä sen vahvuuksista ja mahdollisista puutteista. Työssäni perehdyn myös opetuksen eroihin ryhmä- ja yksilöopetuksen näkökulmista.

2 Lapsen kehitys

2.1 5–7-vuotiaan yleinen kehitys

Psykologi Jean Piagetin kehittämisteorian mukaan 6-vuotiaat lapset ovat kognitiiviselta kehitykseltään esioperationaalisessa vaiheessa, joka kestää yleensä toisesta ikävuodesta noin 7-vuotiaaksi asti. Tällöin lapsi hahmottaa maailmaa skeemojen, mielen sisäisten mallien, kautta. Esioperationaaliselle vaiheelle on ominaista, että lapsen ajattelu on minäkeskeistä, jolloin asioita ei pysty vielä hahmottamaan muiden näkökulmasta. Lisäksi lapset yhdistävät elollisia piirteitä myös elottomiin asioihin. Esioperationaalisen vaiheen aikana lapsen kielellinen kehitys on nopeaa ja sen loppuvaiheessa hahmotetaan myös kirjaimia kielen symboleina. (Goldstein 1994, 384–387.)

Marja Hongisto-Åbergin, Anne Lindeberg-Piironen ja Leena Mäkisen (1994, 50) mukaan 6–7-vuotiaan lapsen maailmankuva laajenee käsittämään maailmaa myös kotimaan ulkopuolella. Lapset ovat kiinnostuneita yksinkertaisista luku- ja laskutehtävistä ja heille muodostuu kuva ajallisesta jatkuvuudesta. Lapsi nauttii myös löytäessään tapoja itseilmaisuun niin kuvallisesti, musiikillisesti, kuin kirjaimellisestikin. Sääntöjen noudattaminen on myös lapselle tärkeää ja usein ryhmäleikeissä keksitään omia sääntöjä tarpeen mukaan. (Mts. 51.)

Opinnäytetyössään Korhonen ja Liinanotko (2015) viittaavat Gallahueen (2012), jonka mukaan 3–7-vuotiaat lapset ovat motoriikaltaan perustaitojen oppimisen vaiheessa. Perustaidot ovat liikkumisliikkeet, tasapainoliikkeet ja käsittelyliikkeet. Motorinen kehitys etenee aina ns. kefadokaudaalisessa järjestyksessä, eli päästä jalkoihin ja proksimodistaalisesti, eli keskeltä äärialueille. Kehitys tapahtuu myös kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin. Leikkiessään lapsi käy läpi motorisia perustaitoja ja kehittää itselleen liikevaraston. Mitä automatisoituneempia opitut liikkeet ovat, sitä enemmän lapsi pystyy keskittymään ympäristöönsä niitä toteuttaessaan. (Korhonen & Liinanotko 2015, 7–9.)

2.2 5–7-vuotiaan musiikillinen kehitys

Kuusivuotias lapsi on motoriikan, kielellisen ilmaisun ja tunne-elämänsä osalta vielä epävakaa, joten on tärkeää vahvistaa hänen minäkuvaansa aikaisempien, myönteisten kokemusten pohjalta. Musiikkiliikunnan kautta voidaan tutustua koti- ja ulkomaiseen kulttuuriin ja kehittää lapsen motoriikkaa, eri liikuntatapoja ja myös sosiaalisia taitoja. Lapsen kiinnostusta kieltä ja kirjaimia kohtaan voidaan hyödyntää musiikin teorian peruskäsitteiden opetteluun leikin keinoin. (Hongisto-Åberg ym. 1994, 80.)

Hyde, Lerch, Norton, Forgeard, Winner, Evans ja Schlaug (2009) kuvaavat artikkelissään musiikin harrastamisen vaikutusta 5–7-vuotiaiden lasten kehitykseen. Suhteessa kontrolliryhmään, pianotunneilla käyneiden aivokuvissa oli nähtävissä laajempaa kehitystä aivojen motoriikkaan ja auditiiviseen havainnointiin liittyvillä alueilla jo 15 kuukauden tutkimusjakson aikana. Vastaavasti pianonsoittoa harrastaneet suoriutuivat paremmin hienomotoriikkaa ja sorminäppäryyttä, sekä musiikillista hahmotuskykyä mittaavista testeistä. (Hyde ym. 2009)

5–11-vuotiaat lapset kuuluvat musiikilliskognitiivisen mallin mukaan dimensionaaliseen vaiheeseen. Dimensionaalinen vaihe jaetaan vielä tarkemmin osavaiheisiin, joista 5–7-vuotiaat lapset ovat tyypillisesti yksitahaisen koordinaation osavaiheessa. Tällöin rytmien hahmottaminen keskittyy joko musiikin perussykkeen havainnointiin tai vaikeammassa rytmeissä äänten ryhmittelyyn. Rytmien improvisaatio perustuu enimmäkseen yksinkertaisten rytmikuvioiden toistamiseen. Neljäsosapulssi aletaan hahmottaa jo melko hyvin, joskin vahvalla tahdinosalla alkavat rytmit ovat vielä huomattavasti helpompia kuin heikolla iskulla alkavat. (Paananen 2009, 146.)

Yksitahaisen koordinaation osavaiheessa lasten melodinen improvisointi koostuu usein tonaalisesti tärkeiden sävelten toistamisesta. Tonaliteetin hahmottaminen ei ole vielä tarkkaa, mutta asteikon viisi ensimmäistä säveltä koetaan erityisen tärkeiksi. Sointukulkujen hahmottaminen ja tuottaminen on vielä vaikeaa. Soinnut valitaan usein soinnillisin perustein ja toonikasointua suositaan vahvasti. (Paananen 2009, 146.)

Paanasen (2009, 149) mukaan melodinen informaatio voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka ovat rytmikuviot, metri, melodiamotiivit ja tonaliteetti. 6–7-vuotiaiden lasten improvisointi keskittyy näistä useimmiten joko rytmiseen tai melodiseen puoleen. Lapsen musiikillisten kykyjen ja hahmotuksen kehittyessä osa-alueet alkavat pikkuhiljaa yhdistyä ja musiikillinen improvisointi monipuolistuu. Paanasen (Mts. 150) mukaan onkin tärkeää muistaa, että musiikilliseen kehitykseen on useita eri polkuja.

3 Vaskiopetuksen työtavat

Vaskipuhaltimet ovat yleensä messingistä, tai jostain muusta metalliseoksesta, valmistettuja soittimia, jotka koostuvat suukappaleesta, putkesta, sekä kello-osasta. Soittimet jaetaan kahteen ryhmään. Tromba-ryhmän soittimissa putki on sylenterimäinen ja levenee vasta kello-osassa. Tähän ryhmään kuuluvat trumpetti, pasuuna, sekä harvinaisempi cimbasso. Corno-ryhmän soitinten putki on venttiilikoneistoa ja virityspotkia lukuun ottamatta kartiomainen. Tähän ryhmään kuuluvat käyrätorvi, kornetti, flyygelitorvi, tuuba, sekä altto-, tenori, ja baritonitorvet. (Villanen 2019, 7.)

Vaskipuhaltimissa äänenmuodostus tapahtuu puhaltamalla ilmaa kevyesti yhteen painettujen huulten välistä, jolloin huulten värähtelystä syntyy ääni. Suukappaleella puhalluksesta syntyvä ääni ohjataan soittimen läpi, jolloin ääni vahvistuu ja saa soittimelle tyypillisen sointiväriin. Puhallusta ja huulten värähtelynopeutta muuttamalla voidaan tietyllä putken pituudella soittaa eri yläsävelsarjan säveliä. Putken pituutta joko venttiileillä tai pasuunan luistilla muuttamalla saadaan käyttöön eri säveliltä alkavia yläsävelsarjoja ja näiden kautta kaikki kromaattisen asteikon sävelet. (Villanen 2019, 7.)

Vaskiensoiton alkeisopetus perustuu pohjimmiltaan taiteen perusopetuksen yleisen tai laajan oppimäärän perusteiden mukaan tehtyihin opetussuunnitelmiin. Suomen musiikkioppilaitosten liitto tarjoaa Internetsivuillaan instrumenttikohtaisia tukimateriaaleja opetuksen suunnitteluun. Esimerkiksi trumpetinsoiton oppaassa korostetaan, että opettaja ja oppilas voivat suunnitella opintojen tavoitteita ja sisältöä yhdessä

niin, että pitkäjänteisellä työllä oppilaan ilmaisukyky ja musiikilliset valmiudet kehittyvät. Lisäksi yhteismusisoinnin ja ulkoa soittamisen tärkeyttä korostetaan. (Tukimateriaali trumpetinsoiton laajan oppimäärän suunnitteluun 2018, 2.)

Vaskiensoiton harrastuksen voi aloittaa monella tapaa. Useimmiten ensimmäisillä tunneilla keskitytään kuitenkin äänenmuodostukseen, jota harjoitellaan usein ilman soitinta joko suukappaleella, tai pelkillä huulilla päristellen. Samalla voidaan harjoitella rytmissä hengittämistä ja helppojen rytmien tuottamista suukappaleella. On tärkeää, että rytmit ovat tarpeeksi yksinkertaisia, sillä samalla opitaan käyttämään kieltä ilmavirran säätelyyn ja äänten artikulaatioon. (Laine 2009, 14–15.)

Opinnäytetyössään Laine (2009, 16–17) käsittelee käyrätorvensoiton alkeisopetuksen tavoitteita. Tärkeimmiksi ensimmäisen vuoden tavoitteiksi hän mainitsee oppilaan musiikillisen kehityksen tukemisen ja motivaation ylläpitämisen. Useissa opistoissa oppilasmäärät esimerkiksi käyrätorven osalta ovat pieniä, jolloin jokaisen oppilaan motivaation säilymisen tärkeys korostuu. Kokonaisuutena alkeisopetuksen eteneminen on suunniteltava oppilaiden eri lähtökohdat huomioiden niin, että oppilaalla on aina mahdollisuus oppia seuraava opetettava asia. Uuden oppiminen ja soittotaidon kehittyminen motivoivat oppilasta. On tärkeää sisällyttää oppitunneille oppilaille mieluisia sisältöjä, esimerkiksi yhteissoittoa tai tuttujen laulujen kertaamista, niin että oppilas voi nauttia omasta osaamisestaan. Hyvien oppimistulosten kannalta on tärkeää, että oppilas luottaa kykyihinsä heti harrastuksen alusta alkaen. (Laine 2009, 16–17.)

Edellä mainitussa trumpetinsoiton opetuksen suunnittelun tukimateriaalissa perusopinnot on jaettu kolmeen opintojaksoon, joiden jälkeen on vielä neljäs syventävä opintojakso. Ensimmäisen opintojakson keskeisiksi sisällöiksi mainitaan asteikkosoitto, tekniset etydit, helpot säestykselliset kappaleet, prima vista -soitto, suomalainen musiikki, yhteismusisointi, sekä musiikin säveltäminen, improvisointi ja transponointi. (Tukimateriaali trumpetinsoiton laajan oppimäärän suunnitteluun 2018, 4–5.)

Lauri Ronimus (2008) listaa opinnäytetyössään oleellisimpia opetettavia asioita trumpetinsoiton alkeisopetuksessa. Ensimmäisenä hän mainitsee äänenmuodostuk-

sen, jossa hyvällä puhalluksella ja huulten värähtelyllä soittimen suukappaleen sisällä tuotetaan soittimesta ääni. Äänenmuodostuksen harjoittelu on vaskipuhaltimissa erityisen tärkeää, koska toisin kuin vaikkapa pianossa, ei vasta aloittava oppilas saa puhallinsoittimesta välttämättä ääntä lainkaan. Lisäksi Ronimus mainitsee hengitystekniikan, kasvojen ja ylävartalon lihasten hallinnan, kielityksen ja musiikin teorian opiskelun, jotka muodostavat yhdessä kokonaisuuden, josta mitään osa-aluetta ei voi täysin erottaa, vaan kaikkia täytyy opetella rinnakkain toisiaan tukien. (Ronimus 2008, 5–6.)

Vaskiopetuksessa, kuten muussakaan soitonopetuksessa ei kaikkiin oppilaisiin voi käyttää samaa opetuksen kaavaa. Esimerkiksi oppilaan ikä, temperamentti ja musiikillinen valmiustaso vaikuttavat suoraan opetuksessa käytettäviin työtapoihin ja materiaaleihin. Sopivan materiaalin valinnan tärkeys korostuu erityisesti lapsilla: aikuiset ja nuoret sopeutuvat vaihtelevaan opetusmateriaaliin helpommin kuin lapset. Koska oppilaiden tarpeet opetuksen suhteen ovat yksilöllisiä, on täydellistä alkeisoppikirjaa lähes mahdotonta löytää ja lisämateriaalin hankkiminen soitinkoulun rinnalle on tarpeellista. (Ronimus 2008, 8–15.)

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa vaskisoittimien opettajien 5–7-vuotiaiden lasten opetuksessa yleisesti käyttämien oppikirjojen vahvuuksia ja mahdollisia puutteita opettajien kokemusten ja oppikirja-analyysin pohjalta. Tutkimukseni avulla uskon löytäväni itselleni uutta opetusmateriaalia käytettäväksi alle kouluikäisten lasten opetuksessa ja samalla yleisesti käytössä olevien oppikirjojen sisältöjä kartoittamalla selvitan minkä tyyppisiin sisältöihin tulevilla oppikirjajulkaisuissa kannattaisi mahdollisesti keskittyä.

Eri vaskisoitinten mekaaniset erot luonnollisestikin vaikuttavat soittimen opetuksessa käytettäviin materiaaleihin. Esimerkiksi trumpettistin venttiilien hallintaan liittyvät harjoitukset eivät sovi sellaisenaan pasuunan luisti-tekniikan opiskeluun. Nuotteja

luetaan myös eri avaimilta soittimen mukaan. Tämän vuoksi selvitän myös aloittavien vaskisoittajien soitinvalintoja sivuten myös soitinvalintojen taustoja.

Opinnäytetyössäni pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millä soittimilla 5–7-vuotiaiden lasten soittoharrastus aloitetaan vaskipuhaltimissa ja mitkä tekijät vaikuttavat soitinvalintaan?
- 2) Opetetaanko 5–7-vuotiaita vaskioppilaita enimmäkseen yksilö- vai ryhmäopetuksessa?
- 3) Mitkä ovat yleisimmin käytössä olevat oppikirjat 5–7-vuotiaiden lasten vaskiensoitonopetuksessa ja mitä opettajat pitävät käyttämiensä kirjojen vahvuuksina?
- 4) Millaista materiaalia 5–7-vuotiaiden vaskioppilaiden opettajat ovat päätyneet valmistamaan itse?
- 5) Miten 5–7-vuotiaiden lasten vaskiensoitonopetuksessa yleisesti käytetty materiaali vastaa opetuksen pedagogisia tarpeita?

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Toteutin tutkimukseni vaskisoitinten opettajille tehtävän kyselyn ja oppikirja-analyysin pohjalta. Tutkimus on pääosin kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, joskin opettajille tehtävä kysely tuo siihen myös kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Tutkimuksen kohteena ovat kyselyn osalta 5–7-vuotiaita oppilaita opettaneet vaskiensoitonopettajat ja oppikirja-analyysin osalta opettajien kyselyvastausten perusteella valittavat oppikirjat.

Lähestyn tutkimusta käyttäen fenomenologista tutkimusstrategiaa, jossa tutkimuskohdetta lähestytään ilman ennakko-oletuksia tai teoreettista viitekehystä. Tutkimusprosessin aikana kerätyn tiedon avulla pyrin ymmärtämään tutkittavien kokemuksia ja ajatuksia heidän kuvaamien kokemusten kautta. Toisaalta fenomenologinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden pohtia tutkimuskohdetta tutkijan oman kokemuksen kautta. (Menetelmäpolku 2015.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkiä tutkittavan aineiston riittävyteen, kylläntymiseen, johon pyritään jatkamalla tiedon keräämistä, kunnes samat asiat alkavat kertautua kerätyssä aineistossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 182). Tämän työn kontekstissa tämä näkyy erityisesti pyrkiessäni kartoittamaan yleisesti käytettyjä opetusmateriaaleja soitonopettajille lähetettävällä kyselyllä. Kyselyn tarkoituksena ei varsinaisesti ole tuottaa absoluuttista tietoa vaskiopettajien käyttämistä materiaaleista ja työtavoista, vaan ennemminkin olla suuntaa antava katsaus, jolla pyritään ymmärtämään millä perusteella opettajien käyttämät oppikirjat on valittu ja mitä sisältöjä oppikirjoilta kaivataan.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti pyrin tässä työssä harkinnanvaraiseen otantaan, jolloin aineiston keruussa korostuu sen laatu, ei niinkään määrä (Eskola & Suoranta 1998, 18; Tuomi & Sarajärvi 2011, 85–86). Tämä korostuu niin tutkimuksen kyselyosassa, kuin myöhemmin oppikirja-analyysissäkin. Kysely kohdennetaan tarkas-

ti vaskiopettajille, jolloin jokaisella vastaajalla on ammatin ja koulutuksen puolesta pedagogista näkemystä tutkittavasta aiheesta. Kyselyllä myös varmistetaan, että analysoitava aineisto oppikirjojen osalta on mahdollisimman laadukasta. Näin analysoitavan aineiston voi rajata niin, että sen analysoiminen on mielekästä. Tämä on tärkeää, koska ilman rajausta analysoitava aineisto ei loppuisi käytännössä ikinä (Eskola & Suoranta 1998, 19).

5.2 Aineiston keruu

5.2.1 Kysely

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2011, 72–73) Haastattelua ja kyselyä voi käsitellä samantyyppisinä aineistonkeruumenetelminä, vaikka ne eivät kaikilta osin vastaakaan toisiaan. Vaikka kyselytutkimus on hyvin tyypillinen määrällisen tutkimuksen tiedonkeräystapa, soveltuu se hyvin myös laadullisen tutkimuksen työvälineeksi. Kyselyä voikin aineistona käsitellä niin määrällisen, kuin laadullisen tutkimuksen keinoin. (Mts. 71–72; Eskola & Suoranta 1998, 13.)

Kyselyni toteutetaan verkkokyselynä. Kyselyä voi kuvata puolistrukturoiduksi kyselyksi soveltaen Tuomen ja Sarajärven (2011) kuvausta puolistrukturoidusta haastattelusta: Haastattelussa, tai tässä tapauksessa kyselyssä, edetään keskeisten teemojen mukaan esittäen välillä myös tarkentavia kysymyksiä. Puolistrukturoidussa kyselyssä korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, sekä asioille annettuja merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75.)

Kyselyn kysymykset on tehty tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten pohjalta ja ovat enimmäkseen avoimia. Kyselyn kuudesta kysymyksestä neljä on avoimia ja kaksi monivalintoja. Monivalintakysymyksistä ensimmäinen koskee oppilaiden aloitussoitintia ja siinä vastaajilla on mahdollisuus valita viidestä vaihtoehdosta useampi. Toinen monivalintakysymys kartoittaa ryhmä- ja yksilöopetuksen yleisyyttä ja siinä on mahdollista valita kahdesta vaihtoehdosta vain toinen.

Toteutan kyselyni Google Forms -palvelulla. Käyttämälläni palvelulla pystyn jakamaan kyselyäni helposti sähköisessä muodossa ja keräämään vastauksia luotettavasti eri puolilla Suomea opettavilta vaskiopettajilta. Kyselyn vastaukset kerään nimettömänä, koska tarvetta kyselyyn vastaajien tunnistamiseen ei ole. Kysely toteutetaan kevään 2020 aikana.

Kyselyn jakelun toteutan pääosin Facebookin Vaskiopettajat-ryhmän kautta. Ryhmä on perustettu vuonna 2013 käytettäväksi opettajien välisenä foorumina ja tietolähteenä. Facebook-ryhmän lisäksi jaan kyselyä henkilökohtaisesti muutamille vaskiopettajille kokeiltavaksi ja oikoluettavaksi, jotta laajemman jakelun vaiheessa voidaan välttää mahdollisia teknisiä ongelmia.

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2011, 73) on suositeltavaa, että haastattelun tai kyselyn tiedonantajilla on aikaa tutustua kysymyksiin, teemoihin ja läpikäytäviin aihealueisiin ennen vastausten antamista. Kyselyssäni lähdän liikkeelle viikon vastausajasta. Tällä varmistan vastaajille mahdollisuuden kysymysten pohdintaan ja vastausajan löytämiseen omien kiireiden lomassa.

Opetusmateriaalien käyttöä kartoittavaan kyselytutkimukseeni osallistui vaskisoihtien opettajia, joilla on kokemusta 5–7-vuotiaiden lasten opetuksesta. Kysely lähetettiin Facebookin Vaskiopettajat-ryhmän kautta, joka on vaskipuhallinten opettajien väliseen yhteydenpitoon ja tiedonvaihtoon keskittynyt ryhmä, jossa on 219 jäsentä. Ryhmän jäsenistä kyselyn näki vastausajan aikana 132 henkilöä, joista 19 (n. 14,5 %) vastasi kyselyyn.

5.2.2 Aineiston keruu oppikirjoista

Oppikirja-analyysin osalta tutkittavana aineistona ovat kyselyn vastausten perusteella aineistolähtöisesti valitut oppikirjat. Kyselyn vastauksia avaan tarkemmin luvussa 6.3 - Yleisimmät oppikirjat ja niiden vahvuudet ja itse oppikirja-analyysiä käyn läpi luvussa 6.5.

Analysoitavien oppikirjojen määrän pyrin rajaamaan niin, että niiden analysointi on opinnäytetyön puitteissa järkevää. Käytännössä analysoitavia kirjoja tulee olemaan kaksi tai kolme riippuen niiden laajuudesta ja siitä, minkä kirjojen analysoiminen vaikuttaa kyselyn vastausten perusteella tarkoituksenmukaiselta. Aineiston määrän kannalta korostuukin analysoitavien kirjojen laatu, ei niinkään niiden määrä.

5.3 Aineistoanalyysi

Analysoin tutkimukseni aineiston soveltaen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analysointi pohjautuu Tuomen ja Sarajärven esittämään (2011, 92), alun perin Timo Lai-
neen malliin pohjautuvaan laadullisen tutkimuksen etenemisen malliin, jossa ensin päätetään mikä tutkittavassa aineistossa kiinnostaa, aineisto litteroidaan ja luokitellaan ja lopuksi kirjoitetaan aiheesta yhteenveto. Aineistosta pyrin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini pitäen mielessä työni teoreettisen viitekehyksen.

Tutkimuksen aineiston järjestämiseen käytän luokittelua, joka Tuomen ja Sarajärven mukaan (2011, 93) on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto. Tutkimuksen kyselyosassa pyrin luokittelulla löytämään tutkimuskysymyksiini liittyviä vastauksia ja tiivistämään vastausten sisällöt helposti esitettäviin luokkiin. Aineistolähtöisen analyysin periaatteiden mukaan luokat, joihin kyselyn vastauksista nousevat sisällöt jaetaan, muodostetaan kyselyn vastauksissa esiin nousevien teemojen mukaan (Mts. 95).

Oppikirja-analyysin osalta analysoitavat luokat muodostuvat aineistolähtöisesti oppikirjojen sisällön ja kyselyn vastausten perusteella. Näitä esiinnoitteita luokkia ovat kirjan kappaleiden ja tekniikkaharjoitusten määrä ja niiden pituus, kappaleiden ääniala, rytmiset elementit ja käytetyt tahtilajit, asteikkoharjoitukset, nuotinkirjoitus-
tehtävät ja sävellyks- ja improvisointiharjoitukset.

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2011, 105) laadullinen sisällönanalyysi kulkee sanallisen kuvailun ja sisällön kvantifioinnin rajalla. Tarkoitukseni onkin kuvailla

tutkimuksen aineistoa sekä sanallisesti, että lukuina. Kyselyn vastausten analysoinnissa sanallisista vastauksista esiin nousevien luokkien kvantifioinnilla pyrin esittämään vastaukset tiiviissä ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Oppikirja-analyysin osalta sisällön sanallista kuvausta on suhteessa enemmän.

5.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessani pyrin niin sanottuun naturalistiseen otteeseen. Eskolan ja Suorannan (1998, 16) mukaan naturalistinen ote tarkoittaa pyrkimystä tutkittavan ilmiön pitämiseen sellaisena kuin se on, tutkijan vaikuttamatta tutkittavien näkemyksiin tai ajatteluun. Tähän lopputulokseen kysely on hyvä työtapana, koska tutkimukseen osallistujat vastaavat kysymyksiin ilman suoraa kontaktia tutkimuksen tekijään. Pyrin tutkimuksessani myös objektiivisuuteen, joka Eskolan ja Suorannan (Mts. 17) mukaan syntyy tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. Tähän liittyy myös tutkimuksen hypoteesittomuus: Tutkijana minulla on selkeä ennako-oletus tutkimuksen mahdollisesta lopputuloksesta, mutta en anna sen vaikuttaa tutkimuksen kulkuun tai tutkimusasetelmaan. Tällöin säilytän mahdollisuuden uusien näkökulmien löytämiseen (Mts. 19–20).

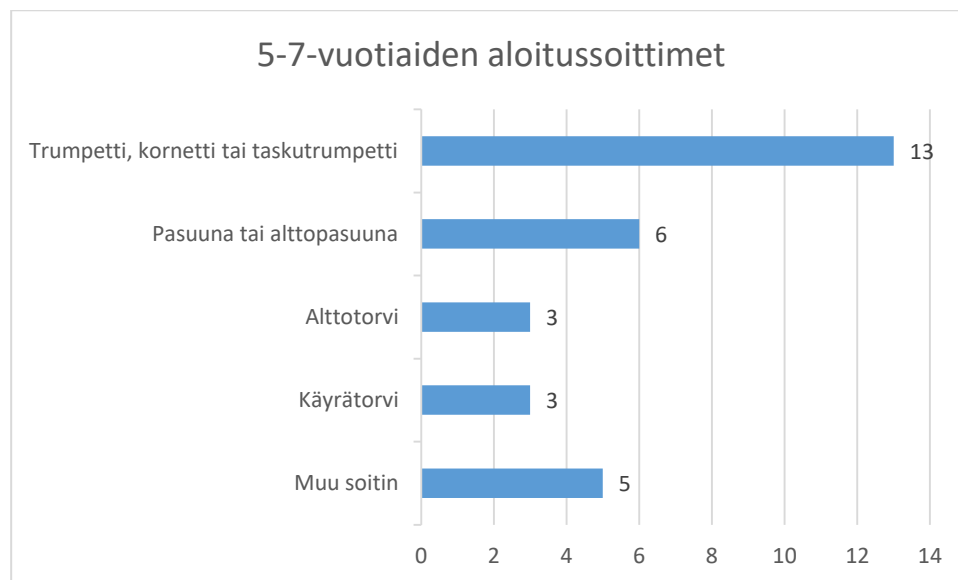
Tuomen ja Sarajärven mukaan (2011, 73) on eettisesti tärkeää, että kyselyyn vastaajille ilmoitetaan mitä aihetta kysely koskee. Kyselyssäni on selkeästi ilmoitettu sen liittyvän opinnäytetyöhöni ja myös työn sisältö on kuvattu lyhyesti. (Ks. liite 1)

6 Tulokset

6.1 Aloitussoittimet ja niiden valintaan vaikuttavat tekijät

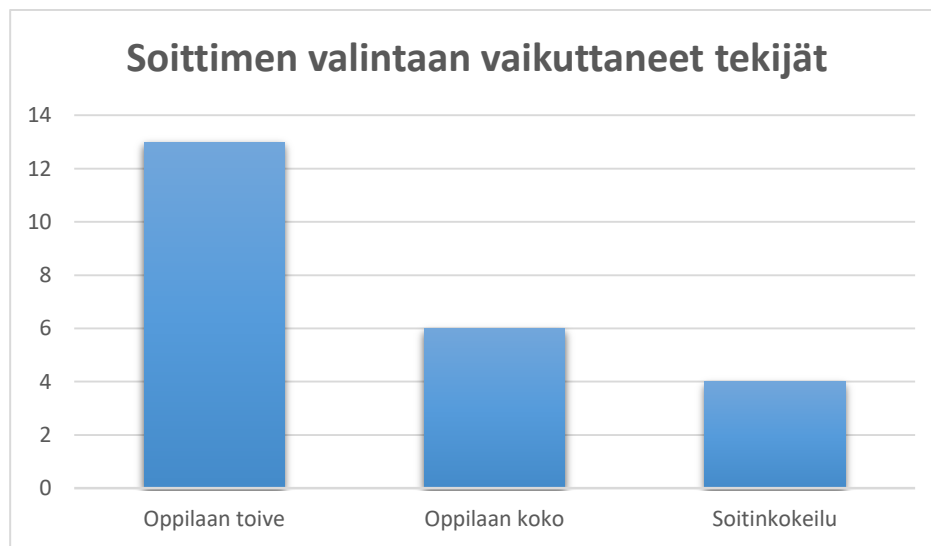
Kyselyni perusteella vaskisoittimista ylivoimaisesti suosituin aloitussoitin 5–7-vuotiailla oli trumpetti, mikä selviää alla olevasta kuviosta yksi. Toiseksi suosituimman pasuunan jälkeen itselleni hieman yllättäen kolmanneksi yleisin kategoria oli muu soitin, jonka jälkeen altto- ja käyrätorvi olivat viimeisenä.

Muu soitin -kategoria pitää sisällään listan ulkopuolisista soittimista käytännössä tenori- ja baritonitorven, sekä mahdollisesti tuuban. Näitä vaihtoehtoja ei kyselyssä erikseen ollut mainittuna, koska pidin baritonitorvea ja tuubaa liian isokokoisina aloitussoittimeksi 5–7-vuotiaille ja tenoritorvea niin harvinaisena, ettei sitä olisi oppilaitoksissa tarjolla. Useammassa vastauksessa oli kuitenkin erikseen tarkennettu muu soitin -kategorian tarkoittavan nimenomaan tenoritorvea, joka rekisterin ja tekniikan puolesta on hyvin lähellä baritonitorvea. Kooltaan se on kuitenkin pienempi ja näin sopivampi pienikokoiselle soittajalle.

Kuvio 1. 5-7-vuotiaiden aloitussoittimet

Käytettyjen aloitussoittimien yhteydessä kartoitin avoimella kysymyksellä myös soitinvalintaan vaikuttaneita tekijöitä. Aineistoa luokittelemalla vastauksista muodostui kolme tärkeintä soitinvalintaan vaikuttanutta tekijää: oppilaan toive, oppilaan koko suhteessa soittimeen ja joko aiemmin tai ensimmäisillä soittotunneilla pidetty soitinkokeilu (Ks. kuvio 2). Yksittäisissä vastauksissa soitinvalintaan mainittiin vaikuttaneen mm. tuttu opettaja, opettajan työnkuva kyseisen soittimen opettajana, äänenmuodostuksen onnistuminen luontevasti kyseisellä soittimella tai sopivan kokoisten soitinten saatavuus. Osa opettajista ei tiennyt soitinvalintaan vaikuttaneita tekijöitä, koska soitin oli valittu jo ennen musiikkiopistoon ilmoittautumista. Useat opettajat mainitsivat myös oppilaitoksissaan olevan käytössä ns. soitinkaruselli, jossa aloittavat oppilaat pääsevät ensimmäisen vuoden aikana kokeilemaan useita soittimia muutama viikon jaksoissa. Tällöin soitinvalinta tehtiin vasta myöhemmin, yleensä ensimmäisen harrastusvuoden jälkeen.

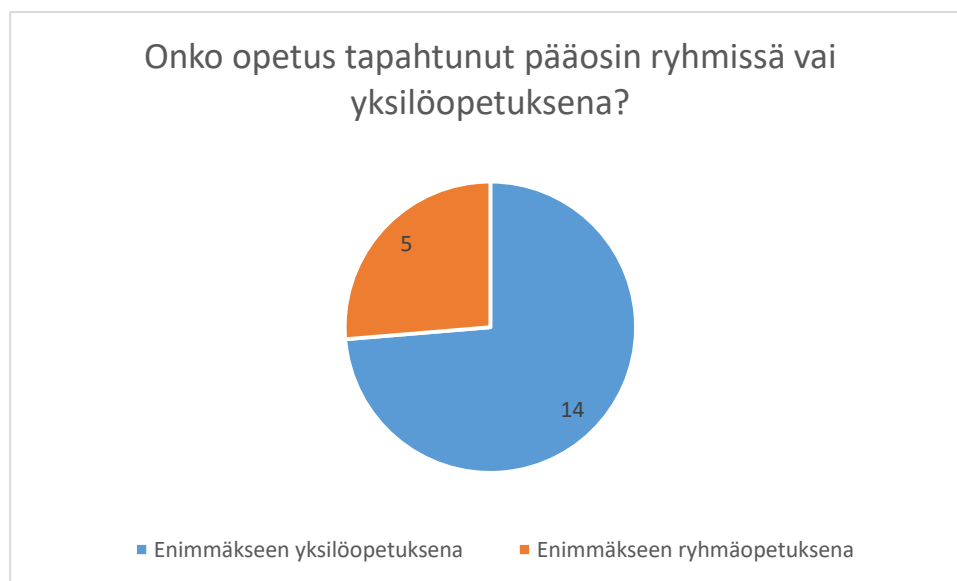
Kuvio 2. Soittimen valintaan vaikuttaneet tekijät

6.2 Yksilö- ja ryhmäopetus

Kyselyyn vastanneista opettajista selkeästi suurin osa, kolme neljästä, opetti 5–7-vuotiaita oppilaitaan yksilöopetuksena (Ks. kuvio 3). Vain viisi vastaajaa oli suosinut ryhmäopetusta pääasiallisena opetusmuotona. Vaikka viiden vastauksen perusteella

aineiston pohjalta on vaikea tehdä minkäänlaisia yleistyksiä, saa siitä jo viitteitä joistain kiinnostavista asioista. Kun ryhmäopetusta suosineiden opettajien vastauksia vertasi yksilöopetuksena opetuksen järjestäneisiin kävi ilmi, etteivät kenenkään ryhmäopetusta suosineen opettajan oppilaat olleet aloittaneet alttorvella. Toisaalta käyrätorvi ja pasuuna olivat ryhmäopetuksessa hieman suositumpia, kuin yksilöopetuksessa. Trumpetti oli suosituin aloitussoitin niin yksilö-, kuin ryhmäopetuksessa.

Käytettyjen oppikirjojen suhteen suuria eroja ryhmä- ja yksilöopetuksen välillä ei ollut, joskin huomionarvoista lienee, että molemmat pääosin itse tehtyä opetusmateriaalia käyttäneet opettajat suosivat ryhmäopetusta. Myös kaikki oppikirjojen ulkopuolisen materiaalina pelejä, leikkejä tai muuta toiminnallista materiaalia valmistaneet opettajat olivat opettaneet oppilaitaan pääosin ryhmissä. Muilta osin kyselyn vastauksissa ei ollut eroja yksilö- ja ryhmäopetuksen välillä.

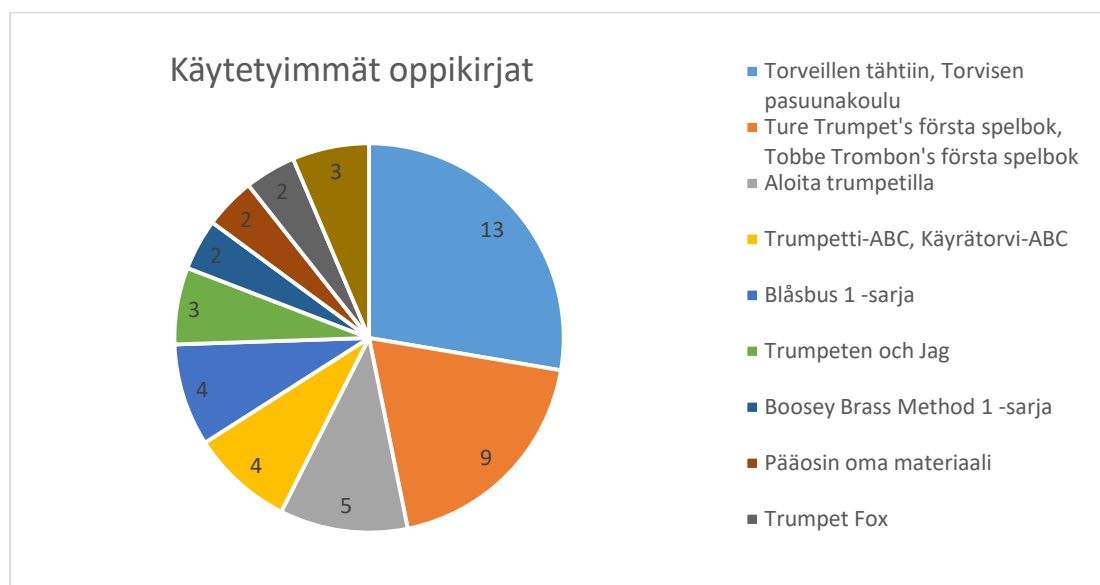
Kuvio 3. Ryhmä- ja yksilöopetus

6.3 Yleisimmät oppikirjat ja niiden vahvuudet

Kyselyssäni pyysin vastaajia listaamaan kolme eniten käyttämäänsä oppikirjaa 5–7-vuotiaiden alkeisopetuksessa. Näitä vastauksia käsitellessä oli selvää, että oppikirjoista korostuisivat trumpetinsoiton opetuksessa käytetyt kirjat, koska aiempien vastaus-

ten perusteella trumpettia oli aloitussoittimena opettanut yli puolet useampi kyselyyn vastaajista, kuin edes seuraavaksi yleisintä pasuunaa. Eri soittimille tehtyjen kirjojen eroja tasoittaakseni yhdistin yhden tekijän useammalle soittimelle valmistamia soitinkouluja samaan ryhmään. Esimerkiksi Janne Lindkvistin Ture Trumpet's första spelbok ja Tobbe Trombon's första spelbok ovat saman sisältöisiä alkeiskirjoja eri soittimille sopivaksi muokattuna.

Kaksi kirjasarjaa erottui aineistosta selkeästi (Ks. kuvio 4). Käytetyimmät olivat Tanja Vienosen Torveillen tähtiin ja Torvisen pasuunavihko, jotka oli mainittu kaikkiaan kolmessatoista vastauksessa yhdeksästätoista. Yhdeksässä vastauksessa oli mainittu Ture trumpet's tai Tobbe Trombon's första spelbok, jotka myös riittivät erottumaan muusta aineistosta. Seuraavaksi yleisimmät Aloita trumpetilla, Trumpetti-ABC ja Blåsbus-sarjan kirjat oli mainittu neljässä vastauksessa. Yhteensä eri kirjoja mainittiin 12 kappaletta, joiden lisäksi kaksi vastaajaa mainitsi käyttävänsä pääosin itse valmistamaansa materiaalia.

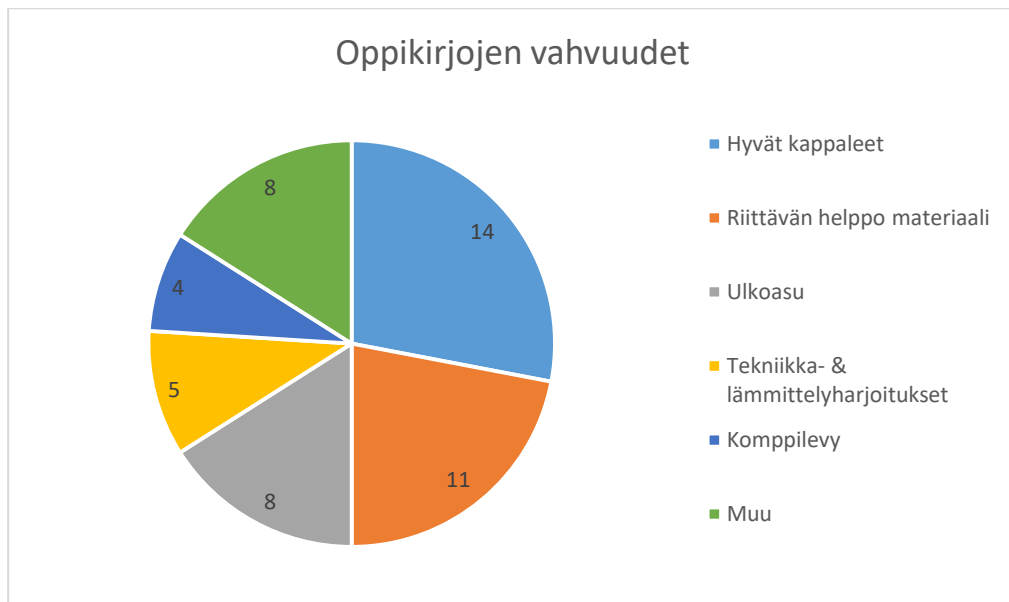
Kuvio 4. Käytetyimmät oppikirjat

Käyttämiensä oppikirjojen vahvuuksina opettajien vastauksissa nousi esiin suuri määrä erilaisia sisältöjä. Aineistoa tutkiessani pyrin muodostamaan näistä hyvin monipuolisista vastauksista luokkia, jotka tiivistäisivät kommentteja helpommin lähestyt-

täviin, hieman laajempiin kokonaisuuksiin. Lopulta päädyin muodostamaan vastaus-
ten perusteella viisi pääluokkaa, joita opettajat pitivät eniten käyttämiensä kirjojen
suurimpina vahvuuksina (Ks. kuvio 5). Tärkeimmäksi luokaksi muodostui kirjojen si-
sältämät hyvät kappaleet. Tähän ryhmään laskin kaikki kirjan kappaleita tai ohjelmis-
toa koskevat kommentit, joissa korostettiin kappaleiden hyvyttä, monipuolisuutta,
tai tuttuutta nuorille oppilaille.

Kappaleiden jälkeen seuraavaksi useimmin vastauksissa mainittiin kirjojen riittävän
helppoon materiaaliin, sekä kirjan ulkoasuun liittyviä asioita. Helpon materiaalin
luokkaan laskin vastauksissa maininnat riittävän yksinkertaisesta sisällöstä, kappalei-
den maltillisesta rekisteristä ja aloittelijalle sopivasta materiaalista. Tähän ryhmään
olisin voinut laskea myös maininnat siitä, että kirjan soittotehtävät eivät vaadi luku-
taitoa, mutta päätin sisällyttää ne kirjan ulkoasuun liittyviin vastauksiin. Muita kirjan
ulkoasuun liittyviä asioita olivat suomen kieli, iso ja helppolukuinen fontti, värilliset
nuotit, kuvat ja ylipäätään selkeä ulkoasu.

Viimeiset aineistosta muodostuneet luokat olivat hyvät tekniikka- ja lämmittelyhar-
joitukset, sekä kirjan mukana tuleva komppilevy. Tekniikka- ja lämmittelyharjoituksiin
laskin myös etydit ja legatoharjoitukset. Oppikirjan mukana tuleva komppilevy ei
mielestäni sopinut aiemmin mainittuihin luokkiin, joten pidin sen omana luokkanaan.
Itsenäisenä luokkanakin se kuitenkin erottui aineistosta. Edellä mainittujen luokkien
ulkopuolelle jäi yhteensä kahdeksan tärkeänä pidettyä asiaa, jotka mainittiin yksittäi-
sissä vastauksissa. Näitä asioita olivat sävellajeihin tutustuminen, sisällön monipuoli-
suus, kirjan sisällön laajuus, looginen etenemisjärjestys ja yhteissoittoon soveltuvat
kappaleet.

Kuvio 5. Oppikirjojen vahvuudet

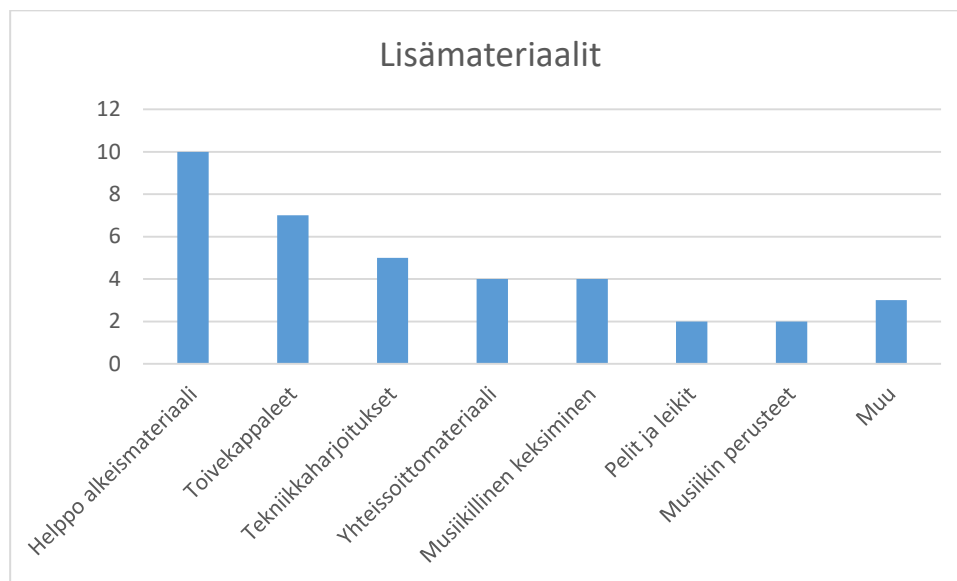
6.4 Oppikirjojen ulkopuolinen opetusmateriaali

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä kartoitin oppikirjojen sisältöjen puutteita kysymyksellä ”Mitä sisältöjä olet jäänyt kaipaamaan eniten käyttämässäsi oppikirjoissa? (Mitä materiaaleja olet joutunut kokoamaan muualta tai valmistanut itse?)” (Ks. liite 1). Opettajien vastauksissa oli vaihtelua melko paljon ja ne olisi ollut mahdollista luokitella useilla eri tavoilla. Suurimpina tekijöinä vastauksissa korostuivat helppo alkeismateriaali, oppilaiden toivekappaleet, sekä tekniikkaharjoitukset (Ks. kuvio 6). Edellä mainittujen lisäksi aineistosta muodostui pienempiä luokkia, joita olivat yhteissoittomateriaali ja sävellys- ja improvisaatiotehtävät. Myös teoriaopetus ja pelit ja leikit mainittiin useammassa kuin yhdessä vastauksessa.

Helpon alkeismateriaalien luokkaan laskin kaikki maininnat helpoista kappaleista ja harjoituksista, kolmen äänen kappaleista ja ensimmäisistä harjoituksista. Toivekappaleet sisältävät maininnat myös elokuvateemoista, hittibiiseistä nykylastenlauluista ja esitettävistä kappaleista. Tekniikkaharjoitukset sisältävät myös asteikot, lämmittelyt, matalan rekisterin harjoitukset ja legatoharjoitukset. Musiikillisen keksimisen luokas-

sa ovat sävellystehtävät ja improvisaatio. Muu-kategoriaan jäi yksittäiset kommentit kuvionuoteista, taustanauhoista ja kappaleiden säestyksistä.

Mielenkiitoina huomiona aineistosta voisi pitää sitä, että puolet opettajista, jotka vastasivat käyttämänsä aineiston vahvuudeksi hyvät kappaleet, olivat silti valmista-
neet lisää samantyyppistä materiaalia. Muussa opettajien valmistamassa materiaalis-
sa vastaavaa yhteyttä käytettyjen kirjojen vahvuuksiin ei ollut.

Kuvio 6. Oppikirjojen lisänä käytetty materiaali

6.5 Oppikirja-analyysi

Kyselyni perusteella kaksi käytetyintä oppikirjaa tai kirjasarjaa olivat Tanja Vienosen Torveillen tähtiin ja Torvisen pasuunavihko, sekä Janne Lindkvistin Ture Trumpet's första spelbok ja saman sarjan kirjat muille vaskipuhaltimille. Useat Torveillen tähtiin-kirjaa käyttäneet opettajat kehuivat sen sisältämiä kappaleita, kun taas Ture Trumpet's spelbok sai erityisesti kehuja loogisesti etenevästä sisällöstä. Tanja Vienosen kirjoista tutustuin tarkemmin Torvisen Pasuunavihkoon, koska siitä oli saatavilla uusin painos vuodelta 2019. Lisäksi kyselyyn vastanneista pasuunaa opettaneista vain yksi ei ollut käyttänyt Torvisen pasuunavihkoa opetuksessaan. Lindkvistin kirjoista analysoin vastaavasti Ture Trumpet's första spelbokin.

Analyysikohteiksi kirjoissa nousivat kyselyn vastausten ja kirjojen sisällön perusteella kappaleiden ja tekniikkaharjoitusten määrä ja niiden pituus, kappaleiden ääniala, rytmiset elementit ja tahtilajit, asteikkoharjoitukset, nuotinkirjoitustehtävät, sekä säveltämiseen ja improvisointiin liittyvät tehtävät. Nämä sisällöt olivat löydettävissä molemmista kirjoista, joskin improvisointitehtäviä oli vain Ture trumpet's första spelbokissa.

6.5.1 Torvisen pasuunavihko

Torvisen pasuunavihko on selvästi kappaleisiin painottunut kirja. Siitä löytyykin kaikkiaan 73 soitettavaa laulua, joista osa on myös transponoituna useampaan sävellajiin asteikkoharjoitusten yhteydessä. Tekniikkaharjoituksia kirjassa on 10, joiden lisäksi kirjan loppupuolella on 4 asteikkoa ja niiden mukaan transponoivaa kappaletta. Suhteessa kappaleisiin tekniikkaharjoitukset ovat suht pitkiä. Kirjan alun laulut ovat enimmäkseen kahdeksan tahdin mittaisia, kun tekniikkaharjoitukset täyttävät useimmiten koko sivun ollen n. 16 tahdin mittaisia. Laulujen ja tekniikkaharjoitusten lisäksi kirjassa on neljä lyhyttä nuotinkirjoitustehtävää ja kaksi sävellystehtävää.

Äänialan osalta kirjassa aloitetaan opettelemalla f-avaimella viivastolla olevat f ja B-sävelet, jotka ovat yleisimmät ensimmäiset sävelet aloittavilla pasunisteilla. Näiden äänten välillä pysytellään ensimmäiset 13 sivua. Sivulla 14 esitellään uusi ääni g, joka on kahdessa terssin äänialalla pysyvässä kappaleessa, jotka on opeteltu jo aiemmin matalammasta rekisteristä. Tämän jälkeen kirjassa edetään rekisterin osalta maltillisesti niin, että matalaan rekisteriin edetään nopeammin kuin korkeampiin ääniin. A, G ja F-sävelet esiintyvät kirjan kappaleissa jo ennen sen puoltaväliä, kun taas a, b, ja c1-sävelet otetaan käyttöön vasta kirjan loppupuolella.

Rytmisesti kirja etenee maltillisesti. Alun kappaleet ja harjoitukset koostuvat puolineljäsosa- ja kahdeksasosanuoteista ja rytmit alkavat aina iskulta. Ensimmäinen pisteellisen neljäsosan ja kahdeksasosan yhdistelmä on sivulla 17. Kirjan keskiaukeamalla, sivulla 32, löytyvät ensimmäiset synkooppirytmit kappaleesta Sambalele. Hieman myöhemmin Zumbara-kappaleessa haastavuutta tuovat taas tahtiviivan ylittävät ää-

net. Suurin osa kirjan kappaleista on perinteisissä 2/4, 3/4, 4/4, tai 2/2 tahtilajeissa. Kirjan loppupuolella on myös kolme kappaletta 6/8 tahtilajissa ja yksi 5/4 tahtilajissa.

Kirjan ulkoasu on selkeä ja siinä on hyvin vähän kirjoitettua tekstiä, pois lukien kappaleiden nimet ja osassa kappaleista niiden alkuperä. Nuottiviivasto on suhteellisen väljää ja kappaleiden väliin on jätetty reilusti tilaa. Nuotteihin ei ole merkitty sointumerkkejä. Kirjan alkusanoissa on toimittajan maininta siitä, että kirjan ulkoasu on pyritty pitämään mahdollisimman selkeänä nimenomaan koulutiensä alussa olevia oppilaita ajatellen.

6.5.2 Ture Trumpet's första spelbok

Ture Trumpet's första spelbokissa kirjan sisältö on vahvasti kappaleisiin painottunut. Niitä kirjassa on 79 kappaletta, kun etydeitä ja tekniikkaharjoituksia on 27, nuotinkirjoitustehtäviä ja improvisointitehtäviä neljä ja asteikkoja kolme kappaletta. Äänialan osalta kirja etenee huomattavasti nopeammin kuin Torvisen pasuunavihko. Kirjan alussa on kirjalliset ja kuvalliset ohjeet ensimmäisiin suukappaleharjoituksiin. Ensimmäiset torvella opeteltavat äänet ovat yleisimmät aloitussävelet trumpetilla: soittimen g1 ja c1, jotka soivina ääninä ovat f1 ja b. Jatkossa puhun kirjaan painetuista b-vireiselle soittimelle transponoiduista sävelistä, jos en erikseen mainitse kyseessä olevan soiva sävelkorkeus. Aloitussävelinä opeteltujen g1 ja c1:n välillä pysytellään ensimmäiset 8 sivua, jonka jälkeen opetellaan uutena äänenä a1. h1 ja c2 esitellään myös melko nopeasti kirjan alussa jo sivulla 14. Kirjan aikana korkein opeteltava sävel on e2 ja matalin a, joka tosin esiintyy vain kirjan viimeisen legatoharjoituksen viimeisessä tahdissa. Käytännössä alin soitettava ääni on siis b.

Rytmiikan osalta Ture trumpet's första spelbok etenee maltillisesti. Kirjan alun kappaleet koostuvat neljäsosa- ja puolinuoteista. Kahdeksasosanuotit esitellään sivulla 13. Ensimmäinen pisteellisen neljäsosan ja kahdeksasosan yhdistelmä löytyy sivulta 24. Kirjan loppupuolella esitellään myös synkooppirytmii ja tahtiviivan ylittävät rytmit. Kirjan kappaleet ovat perinteisissä 2/4, 3/4, 4/4 ja 2/2 tahtilajeissa.

Ulkoasultaan kirja on pääosin selkeä. Ensimmäisenä huomion herättävät kuvitetut eläinhahmot ja muut kuvalliset ohjeet. Myös alun ensimmäiset suokappaleharjoitukset on esitetty kuvallisesti nuottien sijaan. Nuottiviivasto on tiiviimpää kuin Torvisen pasuunavihkossa, mutta silti helposti luettavaa. Kappaleiden nimien lisäksi kirjassa on jonkin verran kirjallisia ohjeita useimmiten eläinhahmojen kuvien yhteydessä. Monissa kappaleissa on laulujen sanat ja sointumerkit säestystä varten. Kirja on ruotsinkielinen, mikä voi hämmentää osaa oppilaista.

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimustehtävänäni oli selvittää 5–7-vuotiaiden lasten vaskiensoitonopetuksessa käytettyjä oppikirjoja, sekä niiden vahvuuksia ja mahdollisia puutteita. Samalla pyrin kartoittamaan muita 5–7-vuotiaana vaskiensoittoharrastuksen aloittamiseen liittyviä asioita.

Aloitussoitinten osalta trumpetti oli yleisin. Se on vaskipuhaltimista kooltaan pienin ja erityisesti taskutrumpetin käsittely on kohtalaisen helppoa pienikokoisillekin soittajille. Muu soitin -vaihtoehtoon tuli vastauksia odotettua enemmän ja olisikin ollut tutkimuksen kannalta parempi lisätä kysymykseen vastausvaihtoehdot tenori- ja baritonitorvelle, sekä tuuballe. Tämä ongelma nousi kuitenkin esiin vasta kyselyn jakamisen jälkeen, joten sen tarkentaminen jää mahdollisen jatkotutkimuksen piiriin.

Soitinvalinnan suhteen oli selvää, että oppilaan kiinnostus aloitettavaan soittimeen olisi tärkeä tekijä. Ennalta odotin kuitenkin vastausten olevan monipuolisempia; Useissa vastauksissa kysymykseen oli vastattu vain parilla sanalla kysymyksen avoimuudesta huolimatta. Toisaalta osassa vastauksia harrastuksen aloitusprosessi opettajan näkökulmasta oli avattu hyvinkin tarkasti soitinkokeilujen, oppilaan toiveiden ja toisaalta fyysisten rajoitteiden osalta. Kokonaisuutena aineistosta saikin sellaisen kuvan, että käytännössä soitinvalintaan vaikuttavat tekijät nivoutuvat aina yhteen niin, että esimerkiksi soitinkokeiluista saadut kokemukset vaikuttavat suoraan oppilaan toiveisiin soittimen valinnassa. On myös todennäköistä, ettei oppilaille soitinkokeilutilanteessa edes anneta liian suurikokoisia soittimia kokeiltavaksi. Yksittäisenä asiana oppilaan kiinnostus aloitettavaan soittimeen nousi esiin kuitenkin selkeästi tärkeimpänä soittimen valintaan vaikuttavana tekijänä. Paitsi, että se mainittiin yli kaksi kertaa useammin kuin seuraava vaikuttava tekijä, kyselyn yhdeksästätoista vastauksesta kuudessa mainittiin vain yksi soittimen valintaan vaikuttanut tekijä ja näistä viidessä se oli oppilaan kiinnostus valittuun soittimeen.

Ryhmä- ja yksilöopetuksen eroja oli kyselyni perusteella vaikea erotella. Suurimmat erot aineistossa muodostuivat luokkiin, joihin oli tullut kaikkien kyselyyn vastanneiden osalta vain 2–3 vastausta. Alttotorvea oli opettanut yhteensä 3 opettajaa, joista kaikki sattuvat opettamaan pääosin yksityisopetuksena. Samoin pääosin itse valmistettua oppimateriaalia käyttäneitä oli kaikista kyselyyn vastanneista kaksi ja pelejä, leikkejä tai muuta toiminnallista materiaalia itse valmistaneita myös kaksi. Näiden vastausten jakautuminen yksilö- ja ryhmäopetuksen suhteen polarisoituneesti voi parhaimmillaankin antaa vain viitteitä yksilö- ja ryhmäopetuksen eroista.

Opettajien käyttämien oppikirjojen ja niiden vahvuuksien kartoittaminen olivat mielestäni tutkimukseni onnistunein osa-alue. Käytettyjä oppikirjoja mainittiin paljon, mutta niistä yleisimmät erottuivat kyselyn aineistosta selkeästi. Myös opettajien kokemukset käyttämiensä oppikirjojen vahvuuksista muodostuivat selkeiksi kokonaisuuksiksi luokittelun avulla. Käytettyjen kirjojen, opettajien kokemusten ja oppikirja-analyysin perusteella hyvän oppikirjan malli vaikuttaa selvältä: Paljon hyviä, tuttuja lauluja, niiden välissä jonkin verran tekniikkaharjoituksia ja kirjan materiaali kauttaaltaan riittävän helppoa, jotta hitaammin etenevillekin oppilaille riittää monipuolisesti soitettavaa.

Yksi työni tarkoituksista oli kartoittaa minkä tyyppiseen sisältöön mahdollisissa tulevaisissa oppikirjoissa kannattaisi keskittyä. Vaikka tuttujen, hyvien laulujen tärkeys korostui kyselyssä huomattavasti, on myös mielenkiintoista tutkia minkälaisia sisältöjä oppikirjoista ei löytynyt. Komppilevy nousi tärkeäksi lisäksi oppikirjalle useiden kyselyn vastausten perusteella. Tästä saivat paljon kehuja erityisesti Blåsbus- ja Boosey Brass Method -sarjojen kirjat. Esimerkiksi Torveillen tähtiin kirjaan tehdyille, laadukkaalle komppilevylle voisi olla paljonkin tilausta ottaen huomioon kirjan käyttöasteen ilman komppilevyäkin. Osa kyselyn vastaajista olikin jo valmistanut omaan käyttöön joko säestysnuotteja tai komppiraitoja kyseisen kirjan kappaleisiin.

Analysoimissani oppikirjoissa oli kummassakin muutamia sävellys ja/tai improvisointitehtäviä. Molemmissa kirjoissa nämä olivat kuitenkin selvästi sivuosassa. Mahdollisuus esimerkiksi oppikirjalle lapsille ja vaskisoitinten opiskeluun soveltuvien improvisaatio- ja sävellystehtävien osalta voisi olla olemassa. Tällainen oppikirja tuskin syr-

jäyttäisi ennestään suosittuja kirjoja, mutta voisi toimia niitä täydentävänä materiaalina hyvin.

Opettajien eniten käytettyjen oppikirjojen ulkopuolisen materiaalin osalta kyselyssä nousi esiin useita asioita. Mielenkiintoista oli, että kolmesta tärkeimmästä luokasta (helppo alkeismateriaali, toivekappaleet ja tekniikkaharjoitukset) kaksi oli myös analysoimieni oppikirjojen pääasiallisia sisältöjä. Tämä osoittanee hyvien kappaleiden ja tekniikkaharjoitusten tärkeyden. Toisaalta kolmas tärkeä ryhmä, oppilaiden toivekappaleet, hittibiisit ja elokuvamusiikki ovat oppikirjaan sisällyttämisen kannalta ongelmallisia. Paitsi, että tekijänoikeudelliset seikat voivat hankaloittaa nuottimateriaalin julkaisua, kappaleet myös kiertävät esimerkiksi radiosoitossa niin nopeasti, että oppikirja jää auttamatta tässä suhteessa ajastaan jälkeen melko nopeasti. Helpon alkeismateriaalin osalta kirjojen sisältöä oli vaikea arvioida, koska materiaalin helppous on aina suhteellista oppilaan taso huomioiden.

Luvussa 3 kirjasin vaskiopetuksen työtapoja. Ensimmäisen vuoden opintojen osalta korostui hyvän äänenmuodostuksen oppiminen yhdessä puhalluksen ja artikulaation kanssa (Ronimus 2008, 5–6; Laine 2009, 14–15). Lisäksi trumpetinsoiton ensimmäisen opintojakson sisältöinä mainittiin asteikot, etydit, helpot säästykselliset kappaleet, prima vista -soitto, suomalainen musiikki, yhteissoitto, musiikin säveltäminen, improvisointi ja transponointi (Tukimateriaali trumpetinsoiton laajan oppimäärän suunnitteluun 2018, 4–5). Nämä asiat huomioon ottaen analysoimani oppikirjat täyttivät opetuksen pedagogiset tarpeet hyvin. Suomalaisen musiikin osalta Torvisen pasuunavihkossa oli huomattavan paljon sisältöä. Tältä osalta Ture trumpet's första spelbok oli heikompi, joskin siinäkin tuttuja lauluja oli paljon. Kaikki edellä mainitut sisällöt löytyivät kirjoista, joskin painopiste oli selkeästi kappaleiden puolella. Äänenmuodostuksen osalta oppilaiden suurin rajoittava tekijä on kokemukseni mukaan ääniala, jolla äänenmuodostus onnistuu hyvin. Uusia ääniä opetellessa erityisesti korkeammat äänet tuottavat usein ongelmia ja niiden osalta eteneminen turhan nopeasti ei ole mielekästä. Torvisen pasuunavihkossa tämä otettiin erittäin hyvin huomioon ja kappaleet etenivät rekisterin puolesta hyvin rauhallisesti ja matalan rekisterin ääniä opeteltiin ennen korkeampiin säveliin etenemistä. Ture Trumpet's första

spelbokissa eteneminen korkeampiin ääniin tapahtui nopeammin, eikä kirjan alussa opetellun c1-sävelen alapuolelle meneviä kappaleita kirjassa ollut juurikaan.

Lasten yleinen ja musiikillinen kehitys huomioon ottaen analysoimiani oppikirjoja olisi mahdollista kohdentaa vielä paremmin 5–7-vuotiaille, esioperationaalisessa vaiheessa oleville lapsille. Tällöin lapsi oppii vasta hahmottamaan kieltä ja kirjoitusta symbolifunktioiden kautta (Goldstein 1994, 384–387) ja lapsen kiinnostusta kieltä ja kirjaimia kohtaan voidaan hyödyntää nuottien ja musiikin peruskäsitteiden opettelussa (Hongisto-Åberg ym. 1994, 80). Nuotinlukuun ja kirjoitukseen liittyviä harjoituksia on analysoimissani kirjoissa kuitenkin suhteellisen vähän. Myös helppolukuiset, lyhyet tekstit olisivat mahdollisesti hyvä lisä kirjoihin ikäryhmä huomioon ottaen. Ture trumpet's första spelbokissa tavutettua tekstiä on jonkin verran laulujen sanoissa, mutta suomenkielisessä Torvisen pasuunavihkossa laulujen sanoja ei ole. Torvisen pasuunavihkon alkutekstissä mainitaan mahdollisuus kirjoittaa sanat kappaleisiin itse, joka voi monelle oppilaalle olla sekä mukavaa, että kehittävää tekemistä. Toisaalta vasta kirjoittamisen alkeita harjoittelevalla, hienomotoriikaltaan kehittymättömälle lapselle kirjoitustilaa nuottiviivastojen välillä ei välttämättä ole tarpeeksi.

5–7-vuotiaille lapsille leikkiminen ja leikin kautta asioiden oppiminen on luonnollista. Tätä voidaan hyödyntää esimerkiksi motoristen taitojen ja musiikin peruskäsitteiden opettelussa (Korhonen & Liinanotko 2015, 7–9; Hongisto-Åberg ym. 1994, 80). Analysoimissani kirjoissa ei kuitenkaan ollut leikkeihin liittyviä ohjeita tai muita sisältöjä lainkaan. Lapsiryhmiä opettaessani olen havainnut jotkut varhaismusiikkikasvatukseen tarkoitetuissa kirjoissa olevat leikit toimiviksi myös vaskipuhallinten ryhmäopetukseen. Usein leikkien yhteydessä olevat laulut ovat kuitenkin ambitukseltaan aloitettavalle vaskisoittajalle haasteellisia.

Kaiken kaikkiaan vaskiensoiton alkeisopetuksessa käytetyt oppikirjat täyttävät tehtävänsä aineistoni perusteella hyvin, joskin niitä täydentävän oppilaille räätälöidyn materiaalin tärkeyttä ei voi myöskään väheksyä. Tulevissa oppikirjoissa olisi aineiston perusteella mielestäni järkevää panostaa yleisesti käytössä olevia kirjoja täydentämään materiaaliin esimerkiksi komppilevyjen, sävellys- ja improvisointitehtävien, yhteissoittomateriaalin ja toiminnallisten pelien ja leikkien osalta. Toisaalta oppikirjojen

erityisesti 5–7-vuotiaille kohdentamista voisi vielä parantaa lisäämällä niihin enemmän musiikin peruskäsitteiden, kuten nuottien opetteluun liittyviä tehtäviä, sekä vaskisoittajille soveltuvia musiikillisia leikkejä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimukseni tarkoituksena oli olla katsaus vaskiopettajien käyttämiin oppikirjoihin ja näkemyksiin niiden vahvuuksista ja mahdollisista puutteista. Mielestäni tutkimukseni saavutti tämän tavoitteen hyvin. Kyselyn luotettavuuden kannalta olisi ollut hyvä, jos vastaajia olisi ollut enemmän. Erityisesti tutkimuksen osassa, jossa tarkastelin kyselyn aineistoa ryhmä- ja yksilöopetuksen näkökulmista, nousi esiin kysymys aineiston kahtia jakamisen mielekkyydestä. Kun vain viisi vastaajaa oli järjestänyt opetuksen pääosin ryhmäopetuksena, on mahdollisuus sattumaan esimerkiksi valittujen oppikirjojen tai oppilaiden aloitussoitinten suhteen olemassa, eivätkä tulokset ole tältä osin yleistettäviä. Tässä voisikin olla yksi mahdollisuus jatkotutkimukselle. Myös esimerkiksi pelien ja leikkien asemaan ryhmäopetuksessa voisi olla kiinnostavaa perehtyä tarkemmin.

Aineiston keruun kannalta kysely oli hyvä menetelmä ottaen huomioon työn aikataulun ja resurssit. Joihinkin kysymyksiin olisi haastattelulla ollut mahdollista kuitenkin saada syvällisempää tietoa. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi esittää tarkentavia kysymyksiä soitinvalintaan vaikuttaneista tekijöistä ja niiden yhteyksistä. Kuinka moni soittimen täysin oman kiinnostuksen pohjalta valinnut oli käynyt aiemmin soitinesittelyssä tai konsertissa tutustumassa soittimeen? Kuinka moni oli ollut kiinnostunut soittimesta, jonka soittaminen ei vielä esimerkiksi soittajan koon puolesta ollut mahdollista? Lisäksi oppikirjojen vahvuuksista ja opettajien itse valmistamista materiaaleista olisi varmasti haastattelulla ollut mahdollista saada syvällisempää tietoa.

Lähteet

- Eskola, J., Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Goldstein, E. 1994. Psychology. Belmont, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino. 15. painos
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. 1994. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-paino. 2. painos
- Hyde, K., Lerch, J., Norton, A., Forgeard, M., Winner, E., Evans, A., Schlaug, G. 2009. Musical Training Shapes Structural Brain Development. *Journal of Neuroscience*, 29, 10, 3019–3025. Viitattu 7.5.2020.
<https://www.jneurosci.org/content/29/10/3019.full>
- Laine, A. 2009. Relatiivinen solmisaatio käyrätorven alkeisopinnoissa. Opinnäytetyö, AMK. Lahden ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma. Viitattu 7.5.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3316/Laine_Aino.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Menetelmäpolku. 2015. Jyväskylän yliopiston avoin oppimateriaali. Viitattu 1.5.2020.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/fenomenologinen-tutkimus>
- Paananen, P. 2009. Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys. Julkaisussa Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Viitattu 26.3.2020 <https://fisme.fi/wp-content/uploads/2017/08/Musiikillinen-kyky-kehitysvaiheet-ja-yksil%C3%B6llisyys-Paananen.pdf>
- Ronimus, L. 2008. Trumpetinsoiton alkeisopetus ja oikeanlaisen oppimateriaalin valitseminen. Pedagoginen opinnäytetyö, AMK. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 6.4.2020
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19935/jamk_1236948654_9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Saarela, E. 2006. Matalien vaskien alkeisoppimateriaali. Opinnäytetyö, AMK. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusala
- Tukimateriaali trumpetinsoiton laajan oppimäärän opetuksen suunnitteluun. 2018. Suomen musiikkioppilaitosten liitto. Viitattu 6.4.2020
https://drive.google.com/drive/folders/1u-t9eUb_7oL9_WXU0kMJZmFoazHq87MJ
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uud. p. Vantaa: Hansaprint.

Villanen, J. 2019. Pasuunan ja baritonitorven eroavaisuudet. Opinnäytetyö, AMK. Tampereen ammattikorkeakoulu, musiikin koulutus.

Liitteet

Liite 1. Kysely vaskiopettajille

Kysely vaskiopettajille

Jyväskylän ammattikorkeakouluun kevään 2020 aikana työstämäni opinnäytetyötä varten kartoitan vaskiopettajien 5–7-vuotiaiden oppilaiden opetuksessa käyttämiä oppikirjoja, niiden vahvuuksia ja mahdollisia heikkouksia, sekä opettajien kokemuksia ko. oppikirjoista. Tämä kysely on tarkoitettu opettajille, jotka ovat opettaneet 5–7-vuotiaita vaskioppilaita joko ryhmä-, tai yksilöopetuksessa. Kyselyn tiedot kerätään nimettömänä ja niitä käytetään vain tämän tutkimuksen yhteydessä. Kiitos osallistumisesta!

Tutkimuksen aineistoa säilytetään ja käsitellään anonyymisti EU:n tietosuojasetusten mukaisesti suojattuna. Aineistomateriaalia käsitellään vain tätä tutkimusta varten. Tutkimuksen päätyttyä aineisto hävitetään.

Tutkimuksessa ei kerätä vastaajien henkilötietoja.

Kyselyyn vastaamalla hyväksyt antamiesi vastausten käytön tieteellisessä tutkimuksessa.

Lisätietoja tai kysymyksiä:

Heikki Sillanpää

+35840 -----

g3682@student.jamk.fi

1) Millä soittimella oppilaat ovat aloittaneet? (voit valita useamman)

- Trumpetti, kornetti tai taskutrumpetti
- Pasuuna tai alttopasuuna
- Alttotorvi
- Käyrätorvi
- Muu soitin

2) Millä perusteella aloitussoitin on valittu?

3) Onko opetus tapahtunut pääosin ryhmissä vai yksilöopetuksena?

- Enimmäkseen ryhmäopetuksena
- Enimmäkseen yksilöopetuksena

4) Mitkä ovat kolme eniten käyttämääsi oppikirjaa 5–7-vuotiaiden opetuksessa?

5) Mitkä ovat mielestäsi edellä mainitsemiesi oppikirjojen suurimmat vahvuudet?

6) Mitä sisältöjä olet jäänyt kaipaamaan eniten käyttämässäsi oppikirjoissa? (Mitä materiaaleja olet joutunut kokoamaan muualta tai valmistanut itse?)